

Jaskinie w Kochanowie (Witold Hermaszewski, Iwona Chomiak)

Kras w Sudetach ma charakter izolowany tzn. skały węglanowe ulegające krasowieniu występują jako soczewy w obrębie skał metamorficznych, bądź innych osadowych i rozwinięty jest na obszarze zaledwie 15 km². Dotychczas na tym terenie poznanych zostało 91 obiektów o łącznej długości 7045,5 m., zgrupowanych w siedmiu rejonach:

1. Pogórze Izerskie (5 obiektów o łącznej długości 176 m.)
2. Góry Kaczawskie (44 / 2254 m)
3. Kotlina Krzeszowska (15 / 894,5 m)
4. Góry Orlickie i Bystrzyckie (3 / 192 m)
5. Góry Złote (4 / 548 m)
6. Krowiarki (8 / 284 m)
7. Masyw Śnieżnika (10 / 2645 m)

Dotychczas ukazały się dwa inwentarze jaskiń sudeckich – pierwszy w roku 1954 K. Kowalskiego (jaskiniom sudeckim poświęcony został jeden rozdział), drugi w 1996 r. M. Puliny (Jaskinie Sudetów). Po wydaniu ostatniego inwentarza odkrytych zostało jeszcze wiele obiektów, m.in. jaskinie w Kochanowie.

O ile więc większość z jaskiń sudeckich jest doskonale znana i odwiedzana, to w przypadku kotliny krzeszowskiej i znajdujących się tutaj jaskiń w Kochanowie niewiele wiadomo, chociażby z tego względu, że nie są zaznaczone na mapach.

Kochanów jest typową wsią łańcuchową ciągnącą się wzdłuż potoku Kochanówka (prawy dopływ Zadorny) u pn-wsch podnóża Zaworów. Losy jego rozwoju wiązać należy nierozłącznie z cystersami krzeszowskimi, którzy m.in. w tym rejonie rozpoczęli wydobycie kamienia – piaskowców i skał węglanowych – w tym przypadku dolomitu. Po sekularyzacji dóbr klasztornych w 1810 roku Kochanów stał się własnością prywatną.

W okresie swego największego rozkwitu (1840 – 1842) we wsi i okolicznych rejonach, działało aż 12 kamieniołomów. Po roku 1870, gdy właścicielem wsi został G. Grallert, obserwuje się upadek górnictwa. Porzucane po okolicy wyrobiska zarosły, bądź stały się miejscowym składowiskiem odpadów.

W roku 2001 Wałbrzyski Klub Górski i Jaskiniowy rozpoczął na tym terenie aktywną eksplorację. W dwóch kamieniołomach zostało łącznie rozpoznanych i skartowanych 15 obiektów jaskiniowych.

Geologia.....

Niecka śródsudecka jest śródgórskim zapadliskiem tektonicznym na NE peryferiach masywu czeskiego i jako obszar sedymentacji funkcjonuje (z przerwami) od dolnego karbonu po dzień dzisiejszy. W jej północno-zachodniej części w obrębie cechsztyńskich osadów klastyczno – węglanowych rozwinięte są jaskinie Kochanowa. Opisywane osady budują tzw. warstwy z Chełmska Śląskiego, których wschodnie tworzą dwa południkowo rozwinięte pasy: zachodni – między wsiami Olszyny na północy i Okrzeszyn na południu i wschodni - między Kochanowem i Golińskiem, przechodząc na południe po Jetrichov w Czechach.

Profil litologiczny warstw z Chełmska Śl. przedstawia się następująco: w spągu występują dolomity lite, często zsilifikowane, bez lub z niewielką domieszką materiału gruboklastycznego, o rozpoznanej miąższości wynoszącej 8 m. Powyżej dolomitów litych wzrasta udział materiału klastycznego i skały mają najczęściej skład mieszany, ale występują też wkładki zarówno dolomitów litych jak i ubogich w węglany. Najwyższą część profilu stanowią piaskowce lub zlepieńce ze znaczną domieszką spoiw węglanowych. Ich miąższość wynosi do 10 m. Sporadycznie pojawiają się też wkładki dolomitu. Łącznie warstwy te nie przekraczają 25 metrów (Śliwiński, 1989).

Jeżeli chodzi o rozwój krasu, to podobnie jak i w innych obiektach sudeckich, przypada on na paleogen. Sprzyjał temu ciepły i wilgotny klimat subtropikalny. Potwierdzeniem tego są wyniki datowań nacieków kalcytowych (Głazek i in. 1977) z Przeworna.

Pierwszy nieczynny kamieniołom znajduje się w centrum wsi Kochanów przy domu nr 35, w niewielkim zagłębieniu terenowym (na wysokości 530 m. n.p.m.), na lewym brzegu potoku Kochanówka. W ścianie wyrobiska widoczne są wyraźnie dwie sekwencje skalne. Dolną stanowi masywny dolomit pizoidowo – skorupowy o barwie żółtoszarej z soczewami piaskowców, górną zaś reprezentują osady od frakcji zwirowej do piaszczystej barwy czerwonej.

Znajdują się tu dwa schroniska (Schr. W Kochanowie I o długości 11 m. (Ryc.), i Schr. W Kochanowie IX o długości 4 m. (Ryc.); (Tab.1). Uwagę zwraca dużych rozmiarów obiekt (40 m. długości), który jednak w większości powstał w wyniku eksploatacji dolomitu (Ryc.).

Rozwinięty tu system korytarzy ściśle nawiązuje do kierunku spękań (W – E).
Jaskinie w kamieniołomie przy drodze

Lp	Nazwa	Dł (m)
1	J. Rozkuta	10
2	S. w Kochanowie I	11
3	S. w Kochanowie IX	4
		25

Jaskinie w kamieniołomie na N od Stołu Sądowego

Lp	Nazwa	Dł (m)
1	J. z Filarami*+ J. Prosta*	568
2	J. z Rondami*	124
3	J. Rozdroże	65
4	J. Zawaliskowa*	44
5	J. Równoległa*	21
6	S. w Kochanowie IV	15
7	S. w Kochanowie V	7,5
8	S. w Kochanowie III	7
9	S. w Kochanowie II	6
10	S. w Kochanowie VII	4,5
11	S. w Kochanowie VIII	4
12	S. w Kochanowie VI	3,5
		869,5

Drugi z nieczynnych kamieniołomów znajduje się na wysokości ok. 540 m. n.p.m., pomiędzy wzgórzami Czerep (581 m. n.p.m.) i Trębna (590 m. n.p.m.), ok. 200 m. na północ od znajdującego się tu Stołu Sądowego. Odślaniają się tu utwory skalne o podobnym wykształceniu jak w omówionym już kamieniołomie „przy szosie”.

W wyrobisku tym poznanych i skartowanych zostało dotychczas 12 obiektów o łącznej długości 869,5m (sześć jaskiń i sześć schronisk). Większość korytarzy jest stosunkowo wąska i prosta. Są one rozwinięte w większości równoległe do siebie wzdłuż wspomnianego systemu spękań o azymucie 100 stopni. Część korytarzy (w szczególności w jaskini z Filarami) nawiązuje do spękań o kierunku zbliżonym do prostopadłego. Korytarze wykształcone są w obrębie dwóch warstw litologicznych – od spągu jest to masywny dolomit oddzielony wyraźną granicą erozyjną od nadległych skał dolomitycznych (piaskowce i zlepieńce o spoiwie dolomitowym), w związku z

czym korytarze często mają charakterystyczny kształt przypominający w przekroju literę "T" (Ryc.). Istnieją także korytarze, które całkowicie rozwinięte są w obrębie utworów piaskowcowych (na przykład przyotworowe partie Jaskini z Rondami), co jest wynikiem zachodzących tu procesów zawałiskowych.

Szata naciekowa nie jest rozwinięta w żadnym z obiektów. Ciekawostką jest natomiast wypełniająca szczeliny stropowe, jasny minerał z grupy krzemianów warstwowych – pałygorokit.

Jaskinia z Filarami – najdłuższy w Kotlinie Krzeszowskiej obiekt liczący 568 m długości. Ma najwięcej otworów wejściowych - 5. Początkowe partie (70 m.), które stanowi obszerna komora, zostały sztucznie rozkute podczas podziemnych prac górniczych i stanowi ją duża sala z pozostawionymi filarami (stąd nazwa). Dalsze partie są już trudniej dostępne. Podczas ostatnich prac eksploracyjnych Jaskinia z Filarami została połączona z Jaskinią Proszą, a suma długości pozwala na postawienie tego systemu na drugim miejscu wśród krasowych jaskiń sudeckich (po Jaskini Niedźwiedziej 2230 m.)

Jaskinia z Rondami – druga pod względem długości jaskinia w okolicy. Ma 124m długości. Początkowe partie są łatwo dostępne i mają charakter częściowo zawałiskowy. Dalsze partie są jednak najciekawsze i najbardziej imponujące . Korytarze tam bowiem, wypreparowane w dolomicie, osiągają wysokość do 6 m.

Jaskinia Zawałiskowa – ma 44 m długości przy deniwelacji 4 m (+2,-2). Posiada duży otwór 9x4m, za którym jest główna sala jaskini o typowym charakterze zawałiskowym. Od niej odchodzi kilka krótkich wnęk i jeden dłuższy korytarz o kierunku ESE-WNW.

Jaskinia Rozdroże – ma 65 m. długości. Przyotworowe, dużych rozmiarów partie, są wynikiem prac górniczych, a liczne ślady wiertel potwierdzają ten fakt. Ciekawostką jest stwierdzony tu aktywny ciek w końcowej części jaskini.

Jaskinia Równoległa – ma 21m długości. Posiada dwa otwory, za którymi bieżą dwa równoległe korytarze łączące się przy końcu.